Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXX № 3 (3518) Варшава, 19 січня 2025 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254

Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

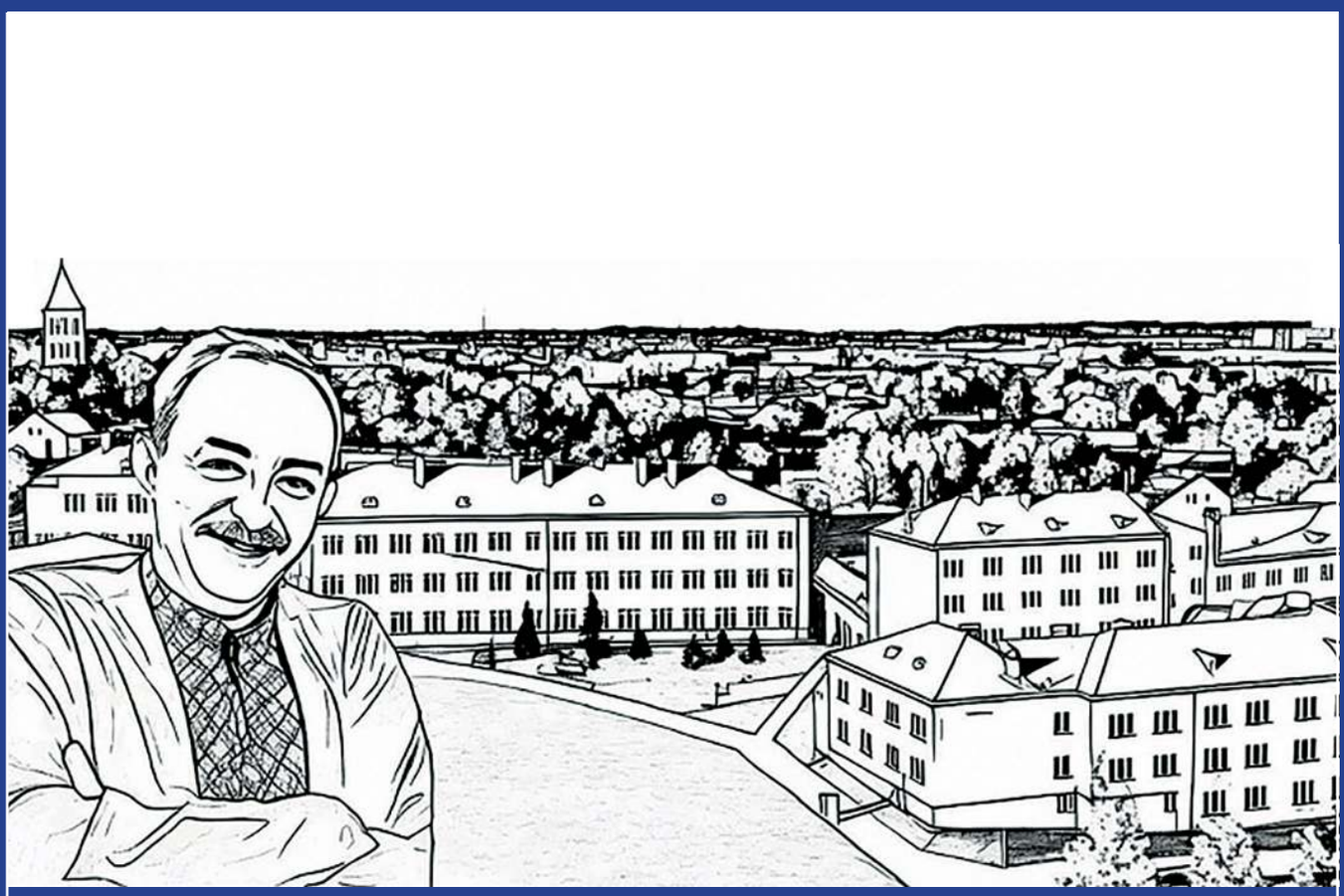

Графіка з архіву школи в Ґурові-Ілавецькому

Українські школи в Ґурові-Ілавецькому отримають ім'я засновника Мирона Сича. с. 10

«Об'єднання» Ельблонжчини із новим керівництвом. с. 2

Психологічна допомога військовим: поговорити і запобігти. с. 6

ISSN 027-8254
03
9 770027 825252

eprasa.pl 2ce67aa47c

Григорій СПОДАРИК
Фото автора статті

«Об'єднання» Ельблончжини із новим керівництвом

Ельблонзький відділ Об'єднання українців у Польщі (ОУП) став наступним, де 4 січня відбулася звітно-виборча конференція. Делегати вирішили, що організацію очолюватиме дотеперішній заступник голови Мирослав Притула. Звільнивши посаду з особистих причин і з огляду на стан здоров'я, дотеперішній голова Степан Дембіцький постановив не брати повторну участь у виборах, але водночас запевнив про повну підтримку і допомогу новому керівництву.

До нової управи увійшли заступники Ігор Сулим та Оксана Заторська, секретар Михайло Притула, скарбнича Іванна Шмигельська та Оля Грибек – відповідальна за питання, пов'язані з українською освітою. Конференція вибрала також чотирьох делегатів на З'їзд ОУП у Перемишлі.

– Тут зібралися люди, які хочуть працювати для нашої громади, громадян України та України, не тому, що їм платять, а тому, що відчувають таку потребу, – запевнив перед виборами Мирослав Притула. Він та попередній голова кілька разів наголошували, що найважливіше у роботі відділу було й має бути те, чого не видно, коли тривають культурні заходи, – порядок у документах і вчасна їхня подача. За словами лідерів, часи «якось воно буде» давно минули, а брак адміністративної дисципліни може мати правові наслідки, відчутні для всієї організації. Тому голів гуртків зобов'язали до вчасної підготовки документів і подачі на розгляд скарбничому, а потім – до центральної організації у Варшаві.

– Будемо настільки сильні, наскільки матимемо від вас допомогу, – говорив Мирослав Притула. Він підкреслив, що гуртки, де проводитимуть заходи, будуть під «спеціальним наглядом». Не йдеться про те, щоб комусь дошкуляти, а лише уникати ситуацій, котрі могли б нашкодити всій організації. З огляду на це не проводитимуть заходів, на які фінансово чи організаційно Об'єднання не спроможне. Так, зокрема, виглядає справа з відновленими, дуже популярними в минулому зустрічами в Ґлембоцьку, що тепер отримали назву «Ґлембоцьк на українській ноті». Захід організував гурток у Лелькові за підтримки місцевого самоврядування. Минулого року подія зібрала приблизно 2 тисячі глядачів. Така кількість робить захід масовим, а за цим іде виконання певних обов'язків і відповідальність з боку організатора. Відділ та гурток не спроможні їх на себе взяти, тому, як повідомив Мирослав Притула, відбулася зустріч з війтом ґміни Лельково, котрий має розглянути можливість подальшої організації цієї події.

Оксана Заторська, Мирослав Притула, Степан Дембіцький

Під час обговорення діяльності у цьому регіоні лідери з Лелькова та Пєнєнжна наголосили, що цьогоріч не проводитимуть протест у зв'язку з імовірним візитом посла росії на місце знесеного пам'ятника генералу Івану Черняховському в Пєнєнжні. У минулому українська громада використовувала ситуацію, щоб публічно наголосити на злочинному характері московського режиму та висловитися проти війни в Україні. Однак, за словами Петра Пушкара з лельківського гуртка, з російською делегацією приїжджають провокатори та агенти, що створює небезпечні умови для громади.

eprasa.pl 2ce67aa47c

Серед головних заходів відділу залишається найстаріший у Польщі Дитячий фестиваль української культури. Його популярність зростає з кожним роком, а в останній едиції взяло участь 350 дітей. Саме цим заходом ельбльонжани вирішили вшанувати пам'ять Мирона Сича, який постійно відвідував фестиваль та підтримував його як віцемаршалок і депутат. Делегати одностайно прийняли постанову про те, щоб від 2025 року захід мав назву Дитячий фестиваль української культури імені Мирона Сича в Ельблонзі. На ініціативу дали згоду близькі померлого минулого року лідера нашої громади. Учасники конференції вирішили також підтримати діяльність чоловічого хору «Журавлі». Одразу ж на засіданні частина делегатів задекларувала постійні вплати у розмірі 100 злотих. Інформація про таку можливість має бути розповсюджена серед членів усіх гуртків. Після переходу до самостійної діяльності хор отримує від Міністерства внутрішніх справ і адміністрації 100 тисяч злотих. Хористи сплачують також членські внески, але усіх коштів вистачає всього на 4 зустрічі й 2 концерти на рік.

– Кожен внесок дозволить нам працювати далі, – говорив член хору Ігор Сулим, дякуючи за ініціативу. Він повідомив теж, що в майбутньому хор плануватиме свої репетиції так, щоб при нагоді давати концерти в місцях, звідки надходить підтримка. На думку Мирослава Притули, ця ініціатива вписується в бажану модель функціонування організації. Ідеться про те, щоб діяти системно з випередженням, а не ситуативно. За його словами, за таким принципом слід збирати й кошти на лікування поранених українських солдатів у осередку «Добрий брат», з яким співпрацює організація.

Черговою темою дискусії стало зменшення кількості членів з 436 на початку каденції до 200 в кінці. Про те, що цифри не зовсім віддзеркалюють реальний стан, говорив, зокрема, голова ельблонзького гуртка Андрій Шмигельський. Він прямо запитав, хто з голів останнім часом брав декларацію в руки й просив її заповнити хоча б знайомих? Важливість безпосереднього спілкування він доводив на прикладі поширення «Нашого слова». В Ельблонзі є трохи більше ніж 40 постійних передплатників, але Андрієві Шмигельському та Степанові Дембіцькому, крім цього, щонеділі після богослужіння в церкві вдається продати ще кілька примірників. На можливість розширення бази членів вказує й кількість людей, які долучаються до акцій допомоги Україні, та факт, що на території відділу працює 10 пунктів навчання, де українську мову вивчає 193 дитини. Водночас охочі приєднатися до організації не мають перейматися, що їхні декларації та особисті дані випливуть назовні. Їх зберігає і захищає згідно з правовими вимогами Головна управа у Варшаві, а публічно подається тільки інформація про загальну кількість членів ОУП у всій Польщі. Мирослав Притула під час обговорення зауважив також, що силою організації є мережа, солідарність і довіра серед її членів. Завдяки цьому вдалося працювати на виборчі успіхи Мирона Сича чи всього за одну неділю зібрати готівкою 40 тисяч злотих на одяг для солдатів у «Доброму браті».

– На один заклик ми можемо швидко відреагувати від Джєжґоня до Лелькова, – відзначив Мирослав Притула і закликав до збереження цієї сили.

Представлений Степаном Дембіцьким звіт показує, що, крім уже згаданих, популярною ініціативою у відділі було також Свято культур сходу в Пасленку, яке відбувалося до 2019 року. Захід, організований спільно з місцевою греко-католицькою парафією, притягував до 3 тисяч глядачів. Важливим є теж організоване в Пєнєжні силами місцевого гуртка Свято врожаю, що кожного року стає нагодою познайомитися з жнивними обрядами. На мапі культурних подій Ельблонжчини помітне місце посідають й Українські барви прикордоння у Браневі. Важливо, що цей захід поряд з концертною частиною містить у програмі покази фільмів, майстер-класи та доповіді науковців про історію українців у Польщі тощо.

У відділі щороку проводять також майстер-класи для дітей, які вивчають українську мову в школах Ельблонзького та Браневського повітів. У середньому приблизно 70 дітей, проживаючи в гуртожитку в Ельблонзі, вивчають українські пісні, сценічну майстерність, пізнають техніки малювання та мистецтво різних регіонів України. Оригінальною ініціативою, якою може похвалитися відділ, є організований Андрієм Шмигельським Ельблонзький футбольний турнір для хлопців шкільного віку.

– Це не лише спортивні змагання, а й інтеграція наших дітей з усієї північної Польщі й дітей біженців з України, – зауважив Степан Дембіцький. Крім цього, в гуртках організують зустрічі молоді й старших осіб, поїздки до рідних сіл та колишнього концтабору в Явожні, зустрічі з цікавими людьми, Шевченківські свята, святкування Дня Незалежності України, кутю, вертеп та інші. Працюють також дитячі групи «Лельківські веселушки» у Лелькові та молодіжне кабаре «Горпинка» в Ельблонзі. За фінансової підтримки владики Ольштинсько-Ґданської єпархії УГКЦ Аркадія Трохановського в ельблонзькій домівці відбуваються суботні заняття з дітьми з України. У відділі передплачують приблизно 350 примірників «Нашого слова», і збільшення кількості передплат Степан Дембіцький назвав серед викликів майбутнього. Ідеться про те, що газета об'єднує українську громаду Польщі. За його словами, постійно треба також заохочувати учнів вступати до українських ліцеїв, організувати поїздки для дітей та дорослих на рідні землі. Серед головних завдань є пожвавлення роботи в гуртках, відновлення безпосередніх зв'язків завдяки більшій кількості зустрічей та проведенню пікніків для українців із сусідніх гуртків. Постійним завданням, за словами Степана Дембіцького, залишається збільшення кількості членів, зокрема виходячи на громадян України. У рамах конференції постановили, що з цією метою буде створена інтернет-сторінка відділу. ●

eprasa.pl 2ce67aa47c

Битівська Новорічна співанка

Українська громада в місті Битів (Поморське воєводство) організовує Новорічну співанку у вишиванках, зібрані кошти з якої буде передано на підтримку ЗСУ.

Зустріч запланована на 25 січня (початок о 17:00) у сільському будинку культури в селі Удорп'є поблизу Битова. Ціна квитка – 60 злотих з дорослого. У вартість квитка входить кава, чай, вода з лимоном, соки та теплий борщ до пиття. Як зазначають організатори, кожен також може принести «щось смачненьке» на спільний стіл.

Як і минулого року, можна приходити з дітьми. Вхід для дітей – безплатний, але батьки забезпечують почастунок для малечі.

«Запрошуємо батьків з дітьми одягати вишиванки й приходити гарно провести час. Любов до співу – в нас із дитинства, а спільні січневі зустрічі – це традиція, а ще й до того благодійна ціль», – пишуть організатори на сторінці події у фейсбуці (Новорічна Співанка у Вишиванках).

Зал вміщає приблизно 65 осіб, обов'язкова резервація місць.

Чому Кароль Навроцький не бачить Україну в ЄС і НАТО?

9 січня чинний голова польського Інституту національної пам'яті, а також один із головних кандидатів у президенти Польщі Кароль Навроцький заявив, що «не бачить Україну ані членом Європейського Союзу, ані НАТО».

Перешкодою, що стоїть на шляху вступу України до цих організацій, на думку кандидата в президенти, є нерозв'язання проблем щодо ексгумації польських жертв Волинської трагедії.

«Країна, яка не в змозі відповісти за дуже жорстокий злочин, скоєний проти 120 000 її сусідів, не може бути частиною міжнародних союзів», – заявив Кароль Навроцький для Polsat News.

На ці слова відреагувало Міністерство закордонних справ України, яке цього самого дня ввечері повідомило, що відкидає «маніпулятивні заяви» кандидата в президенти Польщі Кароля Навроцького. Відомство вказує, що політик ставить кон'юнктурні міркування вище за стратегічні інтереси безпеки своєї країни, добросусідські відносини та цінності свободи та демократії.

У своєму комюніке українське МЗС нагадало, що Україна та Польща ведуть конструктивний діалог уповноважених органів влади з питань історичного минулого: «Ця робота спрямована на гідне вшанування пам'яті українців у Польщі та поляків в Україні. Вкотре закликаємо польських політиків не використовувати у внутрішньополітичній боротьбі тему складних сторінок історичного минулого».

МЗС України зазначило, що «заяви Навроцького викликали аплодисменти в кремлі».

«Варто нагадати, що саме росія століттями намагається знищити українську та польську держави. москва і зараз вкладає колосальні ресурси в спроби зруйнувати українсько-польську дружбу та взаєморозуміння. Неприпустимо робити заяви, які підіграють цим зусиллям ворога», – йдеться у заяві українського МЗС, у якій теж наголошено, що Україна та її громадяни вдячні польській владі та суспільству за всю допомогу в «протистоянні російській агресії».

На слова інтерв'ю Кароля Навроцького для Polsat News відреагував Дональд Туск. У мережі X прем'єр-міністр Польщі звернувся до Ярослава Качинського, лідера партії «Право і справедливість».

«Пане Качинський, ваш кандидат Кароль Навроцький заявив, що не бачить місця для України в НАТО. Пам'ятаєте, який президент найбільше підтримував Україну в цьому питанні? А хто був найбільше проти? Вам не соромно?» – написав Дональд Туск.

Концерт різдвяних колядок в Ельблонзі та Ґурові

6 січня в греко-католицькій церкві в Ельблонзі відбувся концерт різдвяних колядок. На ньому виступив український гурт «The Ukrainian Folk» з Ґурова-Ілавецького та учні Державної музичної школи Ельблонґа. Зібрані під час концерту пожертви підуть на допомогу Україні.

Через кілька днів, 12 січня, роково-фольковий гурт «The Ukrainian Folk» відвідав з колядами греко-католицьку святиню в Ґурові-Ілавецькому. Крім українців, у концерті також взяв участь гурт «Czerwony Tulipan» з Ольштина та інші запрошені музиканти.

Кошти, зібрані під час концерту, будуть передані на соціальні цілі.

«Пластова Коляда» у Ряшеві

29 грудня у Ряшеві відбулася «Пластова Коляда». Як говорять пластуни, це справжнє родинне свято, що стало «яскравим виявом нашої єдності, радості та духу українських традицій».

«Наші маленькі пташата, новаки та юнаки продемонстрували чудові виступи, які стали справжнім різдвяним дивом! Їхня енергія та відданість традиціям залишили яскравий слід у серцях усіх присутніх», – зазначають на фейсбук-сторінці «Пласт Ряшів».

Участь у події взяли не лише пластуни зі столиці Підкарпатського воєводства, але також з Любліна, Кракова та Перемишля. Виступили й членкині творчої майстерні «Берегині», яка вже понад два роки діє у Ряшеві як проєкт зі збереження української культури.

eprasa.pl 2ce67aa47c

Крім виступів гуртів, а також спільного колядування, були й майстер-класи для дітей. Завдяки цьому наймолодші учасники події мали можливість створити різдвяні прикраси. Організатори підготували почастунок, зокрема вареники, налисники, домашню випічку та гарячий чай.

– Всього було 180 осіб. Були й діти, і батьки. Це наша друга Коляда, яку ми організували. Сподіваюся, що вона стане нашою традицією, яку ми започаткували спільно з Українським домом у Ряшеві, – говорить Павло Грицина, пластун з Ряшева, котрий водночас є скарбником Української скаутської організації в Польщі – Пласт.

Також варто додати, що учасники події написали слова підтримки українським захисникам. Свої подяки та побажання діти кидали у спеціально підготовлену скриньку для листів до ЗСУ.

Фото з фейсбук-сторінки Пласт Ряшів (автор Тарас Чабан)

Передріздвяна зустріч вчителів у Перемишлі

У середині грудня в Народному дому в Перемишлі відбулася чергова зустріч, яку організувало Українське вчительське товариство – відділ у Перемишлі. Захід було присвячено підготовці до Різдвяних свят. Присутні подивилися фільм про різдвяні звичаї Закарпаття та дізналися про кулінарні рецепти цього регіону України.

Були також майстер-класи з виготовлення кульок на ялинку, які підготувала випускниця «шашкевичівки» Анна Кахнич. Передріздвяну атмосферу доповнило спільне колядування під звучання баяна.

Фото з архіву Українського вчительського товариства

Купи календар і підтримай тих, хто відновлює українські пам'ятники

У грудні товариство «Магурич» видало календар на 2025 рік, окремо польською та українською мовами.

«Кількість календарів, які ми надсилаємо за пожертви, з кожним роком зменшується. Наша діяльність залежить від цих пожертв, тому що для того, щоб брати участь у ґрантових конкурсах, ми повинні мати кошти для власного внеску, котрі отримаємо лише шляхом пожертв», – можна прочитати на фейсбук-сторінці організації, якою головує Шимон Моджеєвський.

Товариство «Магурич» ремонтує цвинтарі на території Польщі вже близько сорока років. У минулих роках це були переважно українські цвинтарі Польщі. Як читаємо на сторінці організації у фейсбуці, у 2024 році «Магурич» полагодив 93 польських, українських та німецьких кам'яних надгробків. Загалом за 38 років діяльності члени товариства та волонтери виконали роботи на суму понад 10 000 000 злотих.

Варто також додати, що «Магурич» попри війну відновлює цвинтарі в Україні, а його лідер Шимон Моджеєвський з 2022 року організовує збір та доставляє допомогу українським воїнам.

Проте, щоб товариство могло продовжувати роботу, необхідна підтримка. Тому заохочуємо придбати календар «Магурича» на 2025 рік, графіку до якого розробив представник української меншини з Ольштина Андрій Філь.

Календар можна отримати, пожертвувавши на статутні цілі організації не менше 110 злотих.

Перекази з позначкою (tytuł wpłaty)

DAROWIZNA NA DZIAŁALNOŚĆ STATUTOWĄ UA

слід внести на рахунок:

52 1020 1026 0000 1102 0118 9554

Щоб отримати посилку з календарем, необхідно написати адресу або дані InPost (номер телефону, номер скриньки для посилок, адресу електронної пошти) на мейл: szymon.modrzejewski@gmail.com або вказати ці дані в заголовку переказу чи написати в месенджері до Szymon Modrzejewski.

Для відправки за кордон пожертву потрібно збільшити на вартість доставки.

Додамо, що для підтримки статутної діяльності товариства «Магурич» можна придбати й інші видання організації, зокрема книги про українських каменярів зі Старого Брусна, західну Бойківщину чи малу сакральну архітектуру на Лемківщині.

Презентація книги про висланих жителів Лемківщини

У грудні в Національному інституті імені Оссолінських у Вроцлаві відбулася презентація I і II томів видання «Переселили нас мусово. Листи лемків 1947-1948 років» («Preselyly nas musowo. Listy Łemków z lat 1947-1948»). Автором дослідження є Юрій Старинський, засновник та керівник Лемківського ансамблю пісні й танцю «Кичера» з Лігниці. Про це повідомлено на фейсбук-сторінці колективу.

Ця книга представляє листи лемківської громади, написані у 1947-1948 роках до родичів у США, Канаді, Уругваї. Листи були опубліковані в лемківському еміграційному часописі «Карпацька Русь», що виходить у США. Вони стали не лише спогадами переломного періоду для лемків, але також неоціненним матеріалом для соціологічних досліджень і вивчення лемківського діалекту, бо всі написані мовою, якою автори листів користувалися вдома. Кожен том містить понад 100 листів мовою оригіналу та їхні переклади на польську. Загалом це 300 історій, кожна з яких могла б стати матеріалом для окремого роману. Видання охоплює теж архівні фотографії лемків того періоду, знайдені в архівах «Кичери».

Перший том «Переселили нас мусово» вийшов у 2022 році, а другий – у 2023-му, але саме 2024 рік став ключовим для популяризації видання. До того ж другий том був номінований на звання Лігницької книги року 2023.

Як читаємо на фейсбук-сторінці Лемківського ансамблю пісні й танцю «Кичера», уже триває робота над третім томом видання, до якого, окрім ще сотні листів, увійде іменний і географічний покажчик переселених членів лемківської громади, який, на думку автора, значно полегшить пошук предків.

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl 2ce67aa47c

УКРАЇНА

Валерія ГУРЖИЙ
Фото надав герой статті

Психологічна допомога військовим: поговорити і запобігти

Проєкт «Як ти, брате?» за допомогою простих, але діючих алгоритмів допомагає налагодити комунікацію та підтримувати одне одного. Свої знання та досвід організатори передають через посібники. Всього на рахунку проєкту їх вже 13 – про те, як підтримувати стосунки на відстані під час війни, як допомагати людям, що отримали травматичний досвід, як розмовляти з дітьми під час війни та багато інших. Їх можна отримати безкоштовно поштою. З початку роботи проєкту вже розповсюджено більше 300 тисяч посібників.
Детальніше про проєкт «Нашому слову» розповів його засновник, приватний психотерапевт та кандидат соціологічних наук по «соціології управління» Антон Семенов.

– Коли виник ваш проєкт і що стало поштовхом для цього?

– До мене навесні 2022 року звернулися зі штабу сил ТрО (територіальної оборони) з проханням проконсультувати їх з низки питань. Тоді ж я став працювати з тематикою профілактики самогубств військовослужбовців. Моєю метою була саме профілактика, тому що щось робити, коли людина вже скоїла спробу або вона вже у «червоній» зоні, тоді вибору небагато – відвезти у лікарню до фахівців. Але у такому випадку ми маємо санітарні втрати, адже людина вже не боєздатна. Другим напрямком моєї роботи було підвищення морально-психологічного стану та бойового духу бійців. З боку цивільної експертизи одразу виявилося, що якщо працювати на профілактику, то потрібно збільшувати кількість соціальних зв'язків. Тобто в людини має бути широке коло, до кого можна звернутися з побутових чи матеріальних питань, і дуже важливо, щоб було коло близьких людей, з якими можна поділитися переживаннями. Врешті-решт була сформована дуже чітка концепція, яку можна було доносити до фахівців морально-психологічного забезпечення та командирів. Якщо у людини щось трапляється на особистому рівні, але їй немає з ким поділити свій біль, то з великою вірогідністю людина обере шлях до полегшення свого стану деструктивно. Стратегічно це дуже впливає на морально-психологічний стан, тому що людям немає з ким ділитися, немає з ким обговорювати відверто свої переживання, проговорювати свій складний досвід, а він дуже складний, і особливо, якщо казати про сили ТрО. Бо у них із кадрових військових лише командна ланка. Ми почали розробляти, тестувати та вживати заходів згори, що можна зробити. Як командир може допомогти підтримувати стосунки з цивільними і з тими, хто залишився в тилу, як покращувати стосунки «команда-підлеглий», як можна допомагати бійцям знайомитися краще та створювати тісні зв'язки. Концепція міні бойових груп, наприклад, на 4 людини. Але паралельно виявилося, що є дуже багато питань, які ніяк через штаб не вирішуються. Це конкретні люди, які можуть допомогти одне одному, а можуть і не допомогти. Вони можуть заговорити, а можуть і не заговорити. Можуть спитати, а можуть і не спитати. Виявилося, що якщо люди не знають, що і як сказати – вони не говорять, вони бояться нашкодити, бути недоречними. Ми побачили, що в підрозділах, де ситуація з морально-психологічним станом була гіршою, і траплялися самогубства. Там було більше проблем з комунікативною складовою. У цей момент моя робота розділилася на дві частини, і друга частина, яка пов'язана саме з комунікацією, вона стала головною. У той момент проєкт й почався. Ми з Сергієм Величанським зустрілися після курсу інструкторів з першої психологічної допомоги сил ТрО. Тоді він підійшов і сказав, що перебуває саме в такій ситуації, яку розбирали на курсі. Адже у нього в підрозділі є такі ситуації, а він не знає, що сказати, не знає, як відновлювати зв'язки. Там боєць повернувся з очима мертвої риби після того, як допомагав похоронній команді. Для нього це був просто шок, він відчужений, не спілкується, односкладово відповідає, і як його розговорити, як повернути в стан живих – незрозуміло. У цей момент, каже Сергій, крім мене, у нього нікого немає поруч, і якщо я це не зроблю, це не зробить ніхто, і я не знаю як, і я сам можу бути контужений, розгублений, тому мені потрібно, щоб у мене в кишені була пам'ятка, щоб я її дістав, і там було б написано, що я маю сказати. Тільки так це спрацює, бо в окопі потрібна чітка інструкція. Через те, що він тоді так класно сформулював, проєкт і виявився таким практичним.

eprasa.pl 2ce67aa47c

– Як довго ви працювали над створенням перших інструкцій?

– Ми місяць шукали приклади інструкцій по всьому світові, робили запит британцям, канадцям, австралійцям, ізраїльтянам, хорватам, вони всі відповіли, але не про те. У них всіх про те, що якщо таке сталося, то треба вилучити зброю та відвести у лікарню. Хлопці на харківському напрямку сидять в окопі, в яку лікарню, кого він там приведе. Виявилося, що до такої війни, як у нас, ніхто не був готовий, і з такими ситуаціями ніхто не зіштовхувався, тому ми зрозуміли, що у нас експертизи немає, у світі теж, і єдиний шлях – дивитися, що працює. Тоді я запропонував зустріч Сергію та запитав його, що він тоді робив. Кажу: я розумію, що, може, ти не дуже добре впорався, але розкажи про цей досвід. Він сказав, що в нього нічого не вийшло, і він з ним взагалі не говорив. Потім тому хлопцю казали одне, інше, але воно не дуже працює, а потім його попросили щось просте зробити, і він почав робити – і це стало однією із приміток, бо це спрацювало. Таким чином ми збирали ці патерни, як вдається допомагати. Виявилося, що надійно працює наша перша чарівна фраза: «Як ти, чи можеш трохи допомогти?» Не можна ні про що розпитувати, ні про що розповідати – можна, звичайно, але воно не працює, але якщо підійти і сказати: «Як ти, чи можеш трохи допомогти?» – наприклад, потримати кавун, це працює просто завжди, з ким завгодно, всі посміхаються, це допомагає людині почати повертатися до нормального стану. І ніхто не відмовляється потримати кавун. Якби була моя воля, то я б кожному підрозділу на такий випадок передавав би по кавуну (*сміється*). Тому що пропонувати допомогу – не працює, щось пояснювати – не працює, завжди працює тільки прохання про дуже просту допомогу.

– Що в проєкті робили далі, після усвідомлення цього?

– Ми розбираємо досвід, потім його запаковуємо в певні презентації, їх тестуємо на фокус-групах і постійно записуємо за людьми, що вони говорять. На всіх етапах – це текст людей. У нас немає такого, що хтось один сідає і пише авторський текст. Я, як головний редактор проєкту, це все збираю, якісь слова додаю, але все одно потім готовий текст вичитують люди. Вони підкреслюють все, що викликає у них недовіру, сумнів, спротив, нерозуміння. Я дуже люблю, коли люди, які вичитують посібники, сидять поруч зі мною, у мене є ручка, блокнотик, і я дивлюся на обличчя, адже на ньому одразу все видно, якщо щось стало незрозуміло або виник супротив. На цьому я зупиняю людину і починаю питати, що саме викликало супротив або здалося незрозумілим. Бо часто буває таке, що якщо людина зустріла якесь незрозуміле слово, то зупиняється і не продовжує читати. Тобто у посібниках принципово проста мова і тільки так воно працює. Коли я написав першу версію посібника, то хотів, аби першими його прочитали військові. Ми зустрілися, я даю роздруківку, а він каже: «Все». Я кажу: «Тобто? Ми ж домовлялися». А він відповідає, що забагато тексту, як військовий вже не буду це читати, ти мене залякав просто обсягом. Після цього він став першим редактором кожного тексту. Він змушує мене різати все (*сміється*). Постійно питає: «А цей абзац про що? А це навіщо? А це те саме, про що ти писав у минулому абзаці?»

8.

eprasa.pl 2ce67aa47c

Продовження з 6-7 сторінок

– У вашого проєкту багато різних посібників. Скільки часу йде на створення одного?

– Як би ми не намагалися скоротити час розробки посібника, у нас це не виходить. В середньому – це 6 місяців. Були у нас посібники, які ми зробили майже за 5 місяців, тому що там була проведена велика робота до цього. Час потрібний, тому що є процедури: анкетування, особисте інтерв'ю, групові випробування, вичитки. От під час створення останнього посібника у нас було 6 черг вичитки.

– Як це відбувається?

– Ми розсилаємо текст 10-20 людям з різних груп. Вони мають вичитати і надіслати зворотній зв'язок, де головний аргумент – червоним викреслено текст, який викликав якийсь супротив чи напругу. Наше завдання, щоб посібник зайшов цілком. У нас ключовий принцип – ми працюємо для всіх українців, і ми працюємо для тих, хто готовий допомогти іншим, хто готовий взяти ініціативу. Спілкуватися тільки з пораненими нам немає сенсу. Насправді нам потрібні ті, хто буде спілкуватися з пораненими. До наших фокус-груп входять ті, хто буде вичитувати, а отже, максимально різні люди. А от посібники про комунікативну допомогу ми принципово робили так: половина – фокус-групи цивільних, половина – військових.

– Скільки всього посібників та як їх отримати?

– Всього видано 13 посібників і 2 посібники наразі перебувають у розробці. Всі охочі можуть замовити їх безкоштовно, вони є на сайті **yakty.com.ua**.

– Звідки ви берете фінансування? Це гранти?

– З грантами ситуація складна, їх у нас немає. Фактично ми позиціонуємо себе як навчання, а грантодавці це не дуже люблять. Взагалі робота з грантами складна та потребує величезної роботи, а ми це не дуже вміємо і у нас вся робота йде на розробку та розповсюдження. Нас потужно підтримує суспільство – донати фізичних осіб, членські внески наших волонтерів. Також у нас є два стратегічні партнери – волонтерський штаб «Зграя», який нам постійно допомагає з логістикою, обробляє всі замовлення і відправляє, а також компанія «ВіЯр», яка нам щомісяця донатить фіксовану велику суму, що дозволяє нам планувати і стабільно триматися. Головна підтримка для нас – це бізнес, який стає меценатом окремих накладів посібників, ми позначаємо їх на обкладинці. Для нас це дуже важливо, адже якщо нас не буде підтримувати суспільство, то ми робимо щось не те.

– Як ви розповідаєте про проєкт, як його поширюєте?

– З самого початку проєкт розповсюджується тільки «сарафанним радіо». Ми не витрачали кошти на рекламу і не плануємо цього робити. Якщо ми робимо корисний проєкт, то люди будуть радити його одне одному, а не так, що прийшов керівник і сказав: «Так, надрукували 10 тисяч примірників і роздали у кожний підрозділ». Нам таке пропонували, ми кажемо, що це тільки буде викидання ресурсів та створення недовіри до проєкту. Є те, що робиться у військах, – воно правильне та викликає довіру, є стандарти, статути – це окрема робота, а коли один боєць каже іншому, що от, дивись, є така книжечка, вона мені допомогла – почитай – це зовсім інший рівень, бо тут про щирість.

– Ви за професією психолог. Чому для проєкту обрали напрям комунікації, а не психології?

– Тому що краще профілактика, а не лікування. Тут ми можемо бути більш корисними. Людей, які займаються психологією, багато, є протоколи – це дуже важливо. Але профілактикою майже ніхто не займається, а вона зав'язана саме на комунікації. Тільки з таким підходом ми можемо бути максимально корисними. Краще запобігти. Коли ми можемо за рахунок таких простих штук допомогти людині вийти із зони ризику скоєння самогубства – це знижує рівень самогубств у десятки разів. Є ізраїльські дослідження, які показують, що наявність спілкування в десятки разів знижує ризик захворювання на ПТСР. А у випадках, коли таке стається, якщо лікування пов'язане зі збільшенням комунікації, воно працює у 100%, а якщо не пов'язане, то не працює. Тобто лікувати можна як завгодно, але якщо у людини соціалізація не збільшується, то це марно. Тому що посттравматичний синдром – це коли людина не змогла опанувати травматичний досвід. А щоб його опанувати, треба поговорити з кимось, пережити емоції. І як результат – знову соціалізуватися.

– Скільки людей працює над проєктом?

– У спільноті зараз 141 волонтер по всій Україні, більшість людей перебувають у Києві. У нас у волонтерській спільноті є підспільноти, є лектори, є дослідники, є амбасадори-представники, вони навчаються і потім можуть бути представниками на різних конференціях. Коли, наприклад, проходив «Книжковий Арсенал», то книгарня «Сенс» запросила там поставити стенд з посібниками і це дуже гарно спрацювало, адже натовп бурлив нескінченно. Ми роздали за 4 дні 5541 посібник. Уже на другий день люди стали повертатися зі знайомими за нашими посібниками.

Допомогти проєкту ви можете за реквізитами:
БО «Благодійний фонд „Як ти, брате?"»
ЄДРПОУ 45071265
Р/р UA393220010000026009110000576
АТ «УНІВЕРСАЛБАНК»

eprasa.pl 2ce67aa47c

Степан МІГУС,
з використанням інтернет-джерел
Фото автора статті

Композитор, який віддав життя за «Щедрика»

Коня зі збруєю тому, хто з півторатисячної публіки відновленого ольштинського розважально-спортивного залу «Уранія» знав, що популярна англійська коляда «Carol of the Bells» – це український «Щедрик» Миколи Леонтовича. В Ольштині 14 грудня він прозвучав як різдвяний джаз у виконанні дворазового володаря «Ґреммі» Курта Еллінґа у супроводі джаз-бенду під керівництвом соліста Дюка Еллінґтона та дворазово нагородженого «Ґреммі» саксофоніста Марка Ґросса. Разом з вокалістами виступили українські оркестр і дівочий хор та музиканти, завдяки яким цей чарівний передріздвяний суботній вечір, що тривав дві години, запам'ятається присутнім надовго. Організатором святкового концерту «Christmas Jazz feat Kurt Elling» була українська фірма «Svitlo Concert EU» з офісом у Варшаві.

Під час виступу звучали світові класичні пісні в різдвяній атмосфері, прикрашеній джазовим стилем, зокрема такі відомі хіти, як «Joy to the World», «Let it Snow», «Carol of the Bells», «The Christmas Song» та багато інших. Був теж «Щедрик» українською й «Lulajże Jezuniu» польською у виконанні українських солісток та хору. Зіркою вечора безперечно був Курт Еллінґ – один із найвидатніших джазових вокалістів світу. Цей артист дев'ять разів був номінований на премію «Ґреммі», а у 2009 році отримав нагороду за найкращий джазовий вокальний альбом «Dedicated to You: Kurt Elling Sings the Music of Coltrane and Hartman». Організація «Jazz Journalists Association» майже щороку вшановує артиста престижним званням найкращого джазового вокаліста, яким він був відзначений і у 2018-му.

Ведучий концерту не вважав за потрібне більше розповісти про «Щедрик», музичний шедевр Миколи Леонтовича. Він просто сказав, що лунатиме пісня, відома з художнього фільму, який вже десятиріччями на Різдво транслює і польське телебачення – «Сам удома». Ні слова про композитора не було згадано й перед виконанням «Carol of the Bells». А саме такі концерти, ще й організовані українською фірмою поза межами України, є прекрасною нагодою до популяризації української культури й самої держави, особливо в час, коли вона ціною життів своїх дочок та синів уже одинадцятий рік стримує від атаки на інші країни Європи, а то й світу, російську армію, що сіє смерть та руйнацію.

Без жодного сумніву, «Щедрик» – всесвітньо відома мелодія. Тому варто і при таких нагодах, як ольштинський та інші концерти, нагадувати світу про шедеври української музики та боротьбу українців за волю своєї країни й світу, чого під час концерту в Ольштині не було зроблено. Хоча самі українці вважають «Щедрик» колядкою, насправді ж це давня українська обрядова пісня, яку зазвичай співали навесні, коли поверталися ластівки. Щедрівки в Україні виконували ще до прийняття християнства, а Новий рік тоді зустрічали в березні. Текст пісні Микола Леонтович запозичив зі збірника, який фольклористи опублікували на Поліссі. Композитор працював над створенням «Щедрика» майже все життя і залишився задоволений своїм твором лише після четвертої редакції 1916 року. Тільки тоді він дозволив його виконувати. Вперше це зробив студентський хор у Києві на Різдвяні свята 1916 року в університеті Святого Володимира.

У 1918 році, коли Українська Народна Республіка проголосила незалежність, Миколу Леонтовича запросили працювати до уряду. Як згадують історики, поки російська армія наступала на Київ, було прийнято рішення відкривати Україну світові через культуру. За наказом голови Директорії УНР Симона Петлюри було створено Українську республіканську капелу. Колектив на чолі з Олександром Кошицем поїхав у турне Європою й Америкою популяризувати українські пісні та колядки. Капела представила «Щедрик» у нью-йоркському Карнеґі-холі – головній сцені США. Концерти мали продемонструвати, що Україна є окремою державою зі своєю унікальною культурою та музикою. Тоді це робили. Чому ж так не діяти й тепер, коли росія атакує Україну?

«Щедрик» під час закордонних гастролей капели почув українець Пітер Вільговський, який жив у США і працював для радіо NBC. Йому так сподобалася пісня, що у 1936 році він написав англомовну її версію. Нині цей варіант композиції звучить на Різдво щороку у багатьох країнах світу.

Доля самого Миколи Леонтовича склалася трагічно. Вночі 23 січня 1921 року в селі Марківка на Поділлі його вбив росіянин, агент ЧК Афанасій Грищенко. Вбивство замовили більшовики. Композитор не дожив кілька місяців до світового визнання.

Коли «Щедрик» перетворився на «Carol of the Bells», твір поступово перестав асоціюватися з Україною. Час нагадати світу про те, що це український шедевр. Такі концерти, як в Ольштині, є для цього прекрасною нагодою. З ольштинської «Уранії» артисти подалися на різдвяні виступи до Варшави, Катовиць, Кракова, Вроцлава, Ґданська, Познані та інших міст. Нагод для популяризації дуже багато. Лиш би було бажання. ●

eprasa.pl 2ce67aa47c

Степан МІГУС
Фото автора статті

Українські школи в Ґурові-Ілавецькому отримають ім'я засновника Мирона Сича

Початковій та середній школам з українською мовою навчання в Ґурові-Ілавецькому буде присвоєно ім'я Мирона Сича. Таке рішення ухвалили депутати сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства під час останньої сесії 17 грудня 2024 року.

З відповідним зверненням виступила педагогічна й батьківська ради та учнівське самоврядування згаданих шкіл, що перебувають під керівництвом управління маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства. Мирон Сич, котрий помер у квітні 2024 року, працював учителем, головою сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства в 1998-2007 роках, після чого його обрано депутатом Сейму РП 6-го та 7-го скликань. Пізніше, до останніх днів, обіймав посаду віцемаршалка Вармінсько-Мазурського воєводства. Усе своє працьовите життя був свідомим й одним з найактивніших українців, нащадком депортованих під час злочинної акції «Вісла» 1947 року. Вирізнявся також активністю в структурах ОУП. Саме він разом з групою, яку зібрав навколо себе, став творцем й ініціатором побудови та розвитку ґурово-ілавецького Комплексу шкіл з українською мовою навчання, а потім її багаторічним директором.

За надання обом школам імені Мирона Сича проголосувало вісімнадцять коаліційних депутатів «Громадянської платформи» та «Польської селянської партії – Третій шлях». Проти виступило одинадцять депутатів опозиційної партії «Право і справедливість». Загалом сеймик налічує тридцять депутатів, один був відсутній. Треба додати, що перед голосуванням цю ідею позитивно оцінило управління маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства. Рекомендацію у цій справі депутатам сеймику представив маршалок воєводства Марцін Кухцінський. В обґрунтуванні він, зокрема, зауважив, що Мирон Сич як багаторічний засновник і директор ґурово-ілавецького українського освітнього закладу реагував на зміни в освіті, використовуючи їх для розвитку очолюваного ним шкільного комплексу (гімназії й загальноосвітнього ліцею). Цей комплекс став мультикультурним центром з підтримки спадщини українців та інших народів, забезпечуючи учням з Польщі та України оптимальні умови для навчання, виховання й розвитку особистості. Мирон Сич був ініціатором створення Центральноєвропейського молодіжного навчального осередку, який забезпечує базу та підтримку в діяльності школи, а також сприяє розвитку місцевої громади. Він завжди прагнув польсько-українського примирення, про що свідчить його депутатська діяльність протягом двох каденцій у Сеймі Республіки Польща. Був також ініціатором, співорганізатором багатьох національних та міжнародних свят і фестивалів, що об'єднують різні національні спільноти, серед них – Фестиваль української культури в Сопоті, Фестиваль «Прикордонні зустрічі» в Ґлембоцьку, Фестиваль української культури «Еколомия» в Ґурові-Ілавецькому та низка культурно-освітніх ініціатив, створених спільно з Ольштинським відділом ОУП. Він також дуже активно й всесторонньо допомагав Україні, починаючи від Євромайдану, перших років війни у 2014 році та особливо після вибуху повномасштабної агресії росії проти України 24 лютого 2022 року. Завдяки його підтримці було організовано масштабну міжнародну гуманітарну допомогу українській державі та українським біженцям і їхнім родинам.

Гарячу дискусію викликали слова Павела Варота, депутата від «ПіС» та голови представництва цієї партії в Ольштині. Раніше, за часів панування «Права і справедливості», він був працівником Ольштинського відділу ІНП і директором ІНП у Ґданську, а потім недовго – ще й директором TVP 3 Ольштин. Його вислови щодо Мирона Сича під час засідання сеймику слід назвати негідними, далекими від правди, що не мають нічого спільного з цивілізованим обміном думками.

– Подаю інтерпеляцію (звернення депутата парламенту до уряду або його представника з певним питанням, після обговорення якого приймається відповідна ухвала – прим. ред.), – почав він. – У зв'язку з наміром присвоїти обом школам імені Мирона Сича, беручи до уваги критичну думку багатьох представників української громади, хочу нагадати, що запропонована особа, на жаль, суперечливого патрона викликає низку сумнівів. Мирон Сич не може бути патроном школи, про що засвідчує його минуле, його вибори й рішення, які приймав. Він не є особою, яка об'єднувала б українське середовище. Рішення про присвоєння його імені школі, яку фінансує управління маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства, не сприятиме зміцненню польсько-українських взаємин.

Такі й інші подібні безглузді нісенітниці звучали в усій інтерпеляції Павела Варота. Висловлюючись про нібито «критичну думку багатьох представників українського середовища», цей депутат обмовився, що у цьому випадку йдеться про тих, хто в минулому «роздув» справу щодо зведення будівель і сцени пришкільного амфітеатру на ділянці, яку родина Сичів подарувала школі. Ці «критики», які насправді нашкодили навчальному закладу, не досягли своєї мети, їм не вдалося дискредитувати Мирона Сича. Їхні імена

eprasa.pl 2ce67aa47c

Сесія сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства. Фото надала Марія Ольга Сич

серед усіх регіонів Польщі. До всіх наших мешканців ставимося однаково, незалежно від того, хто й звідки приїхав та яку національність, віросповідання, мову представляє. Ми пишаємося національною, культурною, релігійною різноманітністю нашого регіону. Якщо хтось почувається стовідсотковим поляком, то хай зробить генетичне дослідження й побачить, з якої частини світу чи Європи походять його предки. Багато здивується: чи часами не з Палестини? Чому в нашому регіоні таке розмаїття національних та етнічних меншин? Чому підтримуємо їхню громадську активність? Бо даємо приклад. Бо ставимося до меншин так, як хочемо, щоб до Полонії, яка живе за кордоном вже поколіннями, теж так ставилися. Мирон Сич був порядною людиною. Я знаю, чим він протягом 26 років прислужився регіону, бо і мені довелося брати участь у процесі побудови Вармінсько-Мазурського воєводства. Знаю, яку роль відігравав у цьому Мирон Сич. Натомість не знаю, якою була роль пана Павела Варота в історії нашого воєводства. Вибачте, пригадав і наведу тут думку нікого іншого, як його друзів, що долучилися до співпраці з одним із порталів. Цитую фрагмент тексту, присвячений нашому сьогоднішньому «героєві» цього ганебного виступу: «Принесли його в папці на посаду в Ольштинському відділі TVP 3. Це сумне видовище» (мовою оригіналу: «Przynieśli go w teczce na stanowisko olsztyńskiego oddziału TVP 3. To widok co najmniej smutny»). Протягом цих місяців роботи в сеймику ви багаторазово мали нагоду перепросити в мешканців нашого регіону за те, що, цитую далі, пан «був делегований партією на ділянку пропаганди в ролі політичного комісара без розуміння про телевізійне ремесло й журналістику» (мовою оригіналу: «został wydelegowany przez partię na odcinek propagandy w roli politycznego komisarza bez pojęcia o warsztacie telewizyjnym i dziennikarstwie»). Ви мали не одну нагоду перепросити, зокрема, за те, що, коли проходили вибори, замінили публічні державні медіа в пропагандистський рупор «ПіС». Вам не вистачило громадянської відваги перепросити за роль політичного комісара, яку ви в цьому виконували. І досі ви не вийшли з цієї ролі. Як ваш політичний противник радію, що ви лідер «ПіС» у місті Ольштин.

Слова критики не вплинули на опозиційний «ПіС». Їхня одинадцятка одностайно проголосувала проти надання двом українським освітнім закладам Ґурова-Ілавецького імені Мирона Сича. Проте цих голосів було недостатньо, щоб переважити більшість. Урочисте присвоєння двом ґурово-ілавецьким українським школам імені їхнього видатного патрона відбудеться 14 червня 2025 року. ●

добре відомі українській спільноті всієї Польщі. Разом із депутатом, який на них посилається, вони були дописувачами до ольштинського часопису, у якому часто ображали українців. Чи вони знов повертаються до своїх ницих злодіянь?

Павел Варот у інтерпеляції запропонував, щоб українська початкова школа в Ґурові-Ілавецькому була названа на честь «українців, які допомагали полякам під час Волинської трагедії», а середня – на честь «поляків, котрі допомагали постраждалим внаслідок російської агресії проти України», або ж обом освітнім закладам присвоїти ім'я отамана Симона Петлюри.

Першим своє обурення щодо виступу депутата від «ПіС» висловив маршалок Марцін Кухцінський. Він заявив, що представник «ПіС», атакуючи Мирона Сича, перейшов у своїх заявах межі пристойності. Маршалок наголосив, що депутат говорить нісенітниці й не має уявлення, у якому регіоні живе й скільки зусиль було потрібно в минулому, щоб спочатку подолати розбіжності та спробувати об'єднатися, а потім створити «мультикультурну родину, котра співпрацює».

– Я не знаю нікого, хто мав би в цьому керунку більші досягнення, ніж Мирон Сич, – підкреслив Марцін Кухцінський. Він також запитав інших депутатів «ПіС», які знали Мирона Сича, чи не збентежив їх виступ колеги й чи їм «по-людськи не соромно». Відповіді не було. Натомість сам «герой-інтерпелятор», хоч не мав уже права голосу, прокричав, що маршалок не придатний, щоб обіймати цей пост, додавши:

– Ми незабаром прийдемо й наведемо порядок.

Депутати керівної коаліції з «Громадянської платформи» та «ПСП – Третій шлях» рішуче відкинули всі закиди представника «ПіС», наголошуючи на досягненнях Мирона Сича.

– Це досить символічно, що сьогодні, коли польський прем'єр зустрічається з президентом України (йдеться про зустріч у Львові – прим. авт.), яка бореться з російським агресором, тут лунають ці ганебні слова, – сказав голова Комісії національних та етнічних меншин сеймику Ярослав Слома. – Вармінсько-Мазурське воєводство – це зразковий регіон щодо ставлення до національних та етнічних меншин. Наша комісія – єдина такого роду

eprasa.pl 2ce67aa47c

Юлія КАМІНСЬКА

Уроки витривалості та стоїцизму

14 грудня 2024 року у форматі онлайн відбулася VI Міжнародна наукова конференція з циклу «Філософія буття і витривалості в его-документах українських письменників, художників та кінематографістів (від часів Пилипа Орлика до сучасності)» (Filozofia bycia i przetrwania w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)) за участю представників наукових кіл Варшави, Києва, Бердянська, Білостока, Праги, Стокгольма. За традицією, організатором виступив Варшавський університет (Польща), а співорганізаторами – Карлів університет (Чеська Республіка), Інститут літератури ім Т. Г. Шевченка НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

Відкрив конференцію секретар Посольства України в Польщі Василь Мельничук. Він побажав науковцям успіхів, наснаги і невтомності у їхній цінній та кропіткій роботі. Також учасників конференції привітали: декан факультету прикладної лінгвістики Варшавського університету Аґнєшка Андрихович-Трояновська; керівниця наукової Робітні польсько-українських літературних стосунків, організаторка зустрічі Валентина Соболь; директорка Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Наталія Стішова.

Родзинкою вітальної частини стало слово директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України академіка Миколи Жулинського. У своєму виступі він проаналізував поняття буття і витривалості у творчості Василя Стуса. Проаналізував, що означає слово поета у контексті сьогодення. «Слово – це можливість здобути внутрішню свободу душі, навіть якщо фізична свобода обмежена». Надто короткий життєвий шлях Стуса – шлях глибокого усвідомлення переваги духовного над фізичним. Маємо послуговуватись такими дороговказами і настановами.

Перша частина під назвою «Життя в науці. Уроки видатних вчених» стала символічним вшануванням пам'яті трьох авторитетних подвижників науки, які нещодавно завершили свій земний шлях: Ганни Скрипник (1949-2024), Миколи Сулими (1947-2023) і Лєшека Шаруги (1949-2024). Лариса Вахніна (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського) у своїй доповіді окреслила основні етапи діяльності Ганни Скрипник як директорки Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології НАН України (з 2003 р.), президентки Міжнародної асоціації україністів (2005-2013 рр.) та голови українського комітету Міжнародної асоціації дослідження слов'янських культур. Вона сприяла розвитку україністики в Польщі, організовувала й активно підтримувала українсько-польську наукову співпрацю. За редакцією Ганни Скрипник було видано низку наукових довідників, зокрема Енциклопедичний словник «Художня культура західних на південних слов'ян», «Українсько-польські культурні взаємини», «Польська етнологія» та інші. Віра Сулима (Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка) у своєму виступі «Філософія життя і буденної стійкості Миколи Сулими» запропонувала власну інтерпретацію філософії життя і буденної стійкості академіка Миколи Сулими, поділившись спогадами про наукову, педагогічну та громадську діяльність видатного історика, літературознавця, академіка НАН України, заступника директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (1999-2022 рр.) і завідувача відділу давньої української літератури. Акцентувала увагу саме на його особистісних, людських якостях, таких як чуйність, відкритість до людей, толерантність, коректність. Пригадала ключові моменти біографії науковця, початкові етапи його професійного шляху. Валентина Соболь (Варшавський університет) виступила зі «Словом про колегу» Лєшека Шаругу (Олександра Вірпші) – польського літературознавця, письменника, поета, перекладача (зокрема й української літератури). Представила публіці книгу есеїв «Український калейдоскоп», у якій автор на основі подій після 24 лютого 2022 року оприявнював історичну правду і глибину українських проблем, вболіваючи за долю України та українців, наголошуючи на обов'язковій співдії Польщі та України. Свій емоційний і щирий виступ Валентина Соболь завершила рядками вірша Лєшека Шаруги, який переклала українською: «У цю мить на цілому світі сотні тисяч поетів пишуть різними мовами один вірш – Рятувати планету! Рятувати Україну!» Модераторками першої частини були Тереса Хинчевська-Геннель і Ольга Новик.

Другу частину конференції ознаменовано темою «Зарубіжне українознавство». Слово надали Терезі Хланьовій (завідувачка секції україністики у Карловому університеті, голова Чеської асоціації україністів), яка у своїй доповіді охарактеризувала тематику українських театральних вистав за творами як письменників-класиків (Михайла Старицького, Івана Нечуя-Левицького), так і сучасників (Наталії Ворожбіт, Сергія Жадана). Наголосила на тісній співпраці між театрами України та Чехії, яка зміцнюється особливо нині. Леся Мушкетик (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського) представила тему «Україністика в Угорщині» і розповіла, як розвивалася кафедра україністики у Будапештському університеті. Модераторами цієї частини виступили Давид Бзорек та Ольга Харлан.

Третю частину під назвою «До джерел» розпочала професорка Тереса Хинчевська-Геннель (почесна професорка Білостоцького університету). Вона проаналізувала проблематику польсько-українських історичних паралелей від початку існування Речі Посполитої. Ольга Новик (Бердянський державний педагогічний університет, Україна) представила доповідь на тему «Жіноча природа в бароковій поезії». Тетяна Трофименко (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна; Варшавський університет, Польща) звернулася до періоду Розстріляного відродження і представила історичні факти з біографії поета, прозаїка, драматурга Івана Дніпровського. Тематику репресивної доби →

eprasa.pl 2ce67aa47c

Павло ЛОЗА
Фото з архіву Фонду «Stand With Ukraine»

Другий Польсько-український форум майбутнього

У грудні у Варшаві відбувся щорічний Польсько-український форум майбутнього. Він зібрав 16 експертів та експерток зі світу політики, бізнесу та громадської діяльності з обох країн і понад 100 учасників.

Форум офіційно відкрив новий посол України в Польщі Василь Боднар, який зазначив, що інтенсивна робота та співпраця між Україною та Польщею змушує обидві сторони до дуже рішучих дій заради «майбутнього та дружби».

«Тому що ми зараз боремося за свободу не лише для себе. Разом перед нами стоїть завдання відбудови, зміцнення безпеки та створення нових умов, щоб Україна та Польща могли разом відігравати свою роль у Європі та світі. Бо разом ми сильніші», – зазначив дипломат.

Стратегічною частиною форуму була дискусія на тему політики. Під час розмови обговорювали польсько-українські відносини. Серед її учасників були, зокрема, віцемаршалок Сенату Польщі Міхал Камінський, польський політик та ексомбудсмен з прав підприємців в Україні Марцін Свєнціцький, колишній посол України в Польщі Андрій Дещиця та народний депутат України Микола Княжицький.

Говорячи про співпрацю у сфері безпеки, геополітики та діяльності в регіоні, Міхал Камінський звернувся із закликом: «Якби ми навчили Захід, що польський президент, польський прем'єр, український президент і український прем'єр працюють разом від початку до кінця, бо мають спільний інтерес, то Захід би це врахував. Вони бачать, що ми розділені, вони бачать, що нас менше ніж 40 мільйонів, а ми не знаємо, скільки зараз українців. Але одне можна сказати точно: коли ми разом, нас удвічі більше».

Під час форуму експерти та експертки також приділили особливу увагу стратегії польської міграційної політики та обговорили ключові питання економічної співпраці між Польщею та Україною, звернувши увагу на умови ведення бізнесу в обох державах.

Організаторами форуму виступили Фонд «Stand With Ukraine» та Центр Мєрошевського. Форум-2024 є продовженням заходу, започаткованого у 2023 році. ●

продовжила Юлія Камінська (незалежна науковиця, Польща) розповіддю про феноменальну, тріумфальну і водночас сповнену драматичних подій долю української актриси театру і кіно Наталії Ужвій, яка пройшла справжню «радянську м'ясорубку», але зуміла залишитися людиною. Проблематику війни та окупації озвучила Ольга Харлан (Бердянський державний педагогічний університет, Україна). Тему «Жіночий погляд на трагедію Маріуполя» вона розкрила через презентацію книги маріупольської журналістки Надії Сухорукової «Маріуполь. Надія». Це зібрані щоденникові записи, які Надія писала у соцмережах як фіксацію подій. Також доповідачка ознайомила присутніх з книгою пресофіцерки Валерії Суботіної «Полон», яка пережила 327 днів російського полону, була в оточеному Маріуполі, у підземеллях «Азовсталі», де стала нареченою, дружиною і вдовою... Олена Бондарева (Київський столичний університет ім. Грінченка) у своїй доповіді проілюструвала «Усні історії про окупацію, препаровані в українській драматургії 2022-2024 рр.». Проаналізувала також драматургічні тексти сучасних авторів, які ведуть свою оповідь з ландшафтів війни – бомбосховищ, окупованих міст. Тема, гостра і болюча, підвищила градус напруження в усіх учасників зібрання.

У заключній частині «Орликіана» дослідниця-історикиня Наталія Дроб'язко (Національний заповідник «Гетьманська столиця») розповіла про наукові знахідки з архівів щодо історії родоводу Пилипа Орлика, зв'язки українських гетьманів з правителями європейських держав. Мовознавиця Малґожата Корнацька (Варшавський університет, Польща) поділилася своїми дослідженнями і досвідом перекладу з латини листів Пилипа Орлика, на основі рукопису 1727 року. Марина Траттнер (незалежна науковиця, Швеція) продемонструвала ґрунтовну презентацію своїх досліджень біографії Пилипа Орлика, базуючись на рукописних та друкованих джерелах архівів Швеції. Маріуш Роберт Дроздовський (Білостоцький університет, Польща) торкнувся важливих сторінок Гадяча, колишньої резиденції декількох гетьманів України. Теофіл Рендюк (Інститут мистецтвознавства фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України) проаналізував етнополітичні процеси та їхній вплив на сучасну Європу. Модераторами четвертої частини були Лариса Вахніна і Тетяна Трофименко.

Після завершення виступів відбулося обговорення доповідей, учасники конференції обмінялися думками щодо почутого і висловили щирі сподівання на подальшу співпрацю та зустрічі вже офлайн у мирній Україні. ●

eprasa.pl 2ce67aa47c

Леся САМЧИНСЬКА
Фото з Вікіпедії

Симоненко – поет правди і любові

Уявіть собі 1960-ті роки. Українське місто Черкаси. Синій, майже безкрайній Дніпро. Мальовничі зелені береги і жовті пляжі. Після сталінських репресій місто забудовується новими радянськими формами і отримує ковток свіжого повітря у вигляді розвитку культури й мистецтва. В Комсомольському парку відбувається зустріч містян з учасниками поїздки в Народну Республіку Польщу. Послухати розповіді трудящих приходить і звичайний собі худорлявий молодик у сірому костюмі, білій сорочці, з ретельно зачесаним назад волоссям. Він уважно слухає, щось записує у блокнот, а в його темних очах вирують емоції і незрима сила духу, яка захоплює з першого погляду. Це молодий поет-шістдесятник Василь Симоненко – взірець свободи думки і слова. Він мріє подорожувати й побачити світ, але ще не знає, як мало часу йому для мрій відміряло життя.

Василь Симоненко

Маленький хлопчик із великою мрією

Василь Симоненко народився 8 січня 1935 року в селі Біївці на Полтавщині. Його дитинство було нелегким: виріс у бідній родині, а батько пішов із сім'ї ще до його народження. Тож малого Василя виховували мати та дід.

Дитинство Симоненка припало на часи Голодомору та Другої світової війни. Він бачив страждання людей, їхні страхи і втрати, але також помічав і красу оточуючого світу. Це сформувало в ньому особливе відчуття життя: згодом навіть у складні часи він умів знаходити світло в душі.

У школі Симоненко був допитливим і талановитим учнем. Його дитячі вірші вже тоді викликали захоплення вчителів. Любив читати. Книги для майбутнього поета були вікном у великий світ, який він мріяв колись побачити. Така любов до книг і світу привела його у 1952 році до Київського університету імені Тараса Шевченка на факультет журналістики. Вибір не був випадковим: Василь хотів говорити з людьми і впливати на їхні серця. Саме в університеті юнак остаточно вирішив, що слово – це його покликання. Навчаючись на журналіста, він пише багато віршів, головує і виступає в університетській літературній студії.

Після закінчення вишу Симоненко у 1957 році переїздить до Черкас. Це місто стало для нього другим домом, хоча він завжди мріяв про подорожі Україною і за її межами.

Творча стезя

Після університету Симоненко працює у редакціях різних газет на Черкащині. Робота журналіста дала йому можливість побачити реальне життя: села, міста, людей із їхніми радощами й бідами. Його репортажі часто були дуже сміливими, бо він критикував несправедливість, бюрократію та жорстокість радянської системи.

Однак найбільше Василь проявив себе у поезії. Його вірші були щирими і зрозумілими. Симоненко писав не про абстрактні ідеали, а про реальні речі: любов до України, людські почуття, страждання і силу духу. Його поезія торкалася серця кожного, хто її читав. Він не писав на замовлення, не вихваляв партію, як то робили його колеги, а говорив про те, що відчував. І вірив, що кожна людина здатна змінити світ, якщо буде діяти чесно і сміливо.

Однією з головних тем його творчості була любов до України. У часи, коли радянська влада намагалася знищити національну самобутність, Симоненко зважився говорити відверто:

«Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину»

У ті часи такі рядки звучали як виклик, і стали маніфестом для багатьох українців. Тож через таку свою «непопулярну» для влади тематику творчості Симоненко не був офіційним поетом свого часу, його не друкували масово, але його вірші передавалися з рук у руки, надихаючи читачів. Коли поету було 27 років, вийшла його перша і єдина прижиттєва збірка «Тиша і грім».

Особисте життя

Особисте життя Симоненка, як і його творчість, було сповнене глибоких почуттів і щирості. Зі своєю майбутньою нареченою Люсею Василь познайомився на своїй першій роботі в редакції газети. Очі чарівної дівчини відразу полонили молодого поета. Закоханий юнак вирішив зробити незвичну пропозицію руки і серця – зачарував свою кохану вином із троянд. Коли він їздив у відрядження у місто Тальне, там навчився робити вино й почув красиву легенду про те, як один садівник причарував своїм вином княжну. Тож Симоненко створює своє власне вино з троянд, яке називає «Симоне», і дарує його своїй коханій, яку величає «Люсьєн». В 1957 році молода пара побралася. А скоро у подружжя народжується син Олесь, якому Василь незабаром присвятить один з найпотужніших своїх творів «Лебеді материнства».

Стосунки Василя і Люсі були глибокими, хоча не безхмарними. Симоненко багато часу віддавав творчості й журналістиці, не маючи з того великого фінансового зиску. Це нерідко викликало обурення дружини, яка чекала, що він буде не вірші писати, а «на хліб заробляти».

Подружжя жило скромно, як і більшість радянських інтелігентів. Двокімнатна квартира, яку вони отримали від держави після шлюбу, була заставлена книжками, газетами й рукописами. Замість дорогих меблів – простий стіл, стільці, ліжко. Кімната, де творив Василь, була

eprasa.pl 2ce67aa47c

просякнута запахом чорної кави і тютюну. На стіні висів портрет Шевченка – поета, який був його натхненником.

Симоненко любив прогулянки, особливо на природі. Вони давали йому натхнення, можливість відпочити від міського шуму і зануритися у власні думки. Він часто ходив полями, стежками біля річок, слухав спів птахів і шум дерев. Завжди мав із собою блокнот і записував рядки, які несподівано спадали на думку.

Ще однією звичкою поета було читання. Василь міг годинами сидіти з книжкою, обмірковуючи прочитане і підкреслюючи важливі моменти.

Симоненко був дуже теплою і щирою людиною. Не полюбляв гучних компаній, хоча мав чудове почуття гумору. Його друзі згадували, що він завжди знаходив час вислухати і сказати добре слово. Не конфліктував, але якщо йшлося про принципи, то заповзято сперечався.

Будучи інтелігентом до «мозку кісток», Симоненко ніколи не хизувався своєю освітою чи талантом і був скромним навіть у своїх успіхах. Коли його вірші хвалили, він ніяковів і часто казав: «Це просто слова, написані серцем».

Громадянська позиція

Хоча Симоненко не висловлював прямої політичної критики радянської системи, його твори були достатньо сильними, щоб дратувати владу. Будучи журналістом, він писав статті, у яких порушував гострі соціальні питання. Василь не боявся говорити правду і виступати проти несправедливості. Це робило його небезпечним для комуністичної партії.

Більше того, Симоненко був не тільки поетом і журналістом, а й активним громадянським діячем. 60-ті роки були періодом хрущовської відлиги для багатьох культурних напрямків. Так, у Києві був створений Клуб творчої молоді «Сучасник», на літературних вечорах якого виступав і Василь разом з іншими митцями – Іваном Драчем, Ліною Костенко, Миколою Вінграновським, Євгеном Сверстюком, Василем Стусом. Симоненко щиро вірив, що випробування, які випали на долю українського народу, нарешті лишились позаду.

У 1962 році журналіст відкрито виступив проти русифікації України, підтримуючи ідею збереження національної культури і мови. В цей період він працює на високій посаді заввідділом газети «Молодь Черкащини» і разом з колегами та учасниками Клубу «Сучасник» відвідує десятки сіл довкола Києва, опитує сотні людей, щоб виявити урочища, де більшовики ховали сліди своїх злочинів. Під час одного з таких виїздів Василь побачив, як на галявині лісу в селищі Биківня, що під Києвом, хлопці грали у футбол не м'ячем, а людським черепом з діркою в потилиці. Тоді завдяки старанням Василя та його колег вперше були знайдені місця масових поховань людей, розстріляних органами НКВС у лісах Київщини. Симоненко разом з іншими членами пошукової експедиції надсилає до Київської ради меморандум із вимогою оприлюднити місця масових поховань жертв сталінських репресій. Проте це лише роздратувало партійних можновладців і невдовзі за Симоненком встановили нагляд. Творча діяльність журналіста була під контролем системи. Утиски були неофіційними, але відчутними. Його переслідували за свободу слова, за заклики до власної думки і правди. Забороняли друкуватися, переписували і фальшували твори.

А влітку 1962 року на Симоненка здійснили фізичний напад співробітники міліції. Василь хотів купити цигарки на залізничні станції, проте буфетниця відмовилася йому їх продати. Обурений Василь почав суперечку, на яку звернули увагу чергові міліціонери і коли побачили його редакційне посвідчення, забрали з собою у відділок. Друзі знайшли поета наступного дня у тюремній камері у місті Сміла Черкаської області. Для його визволення довелося залучити секретаря місцевого міськкому партії. За цей короткий термін ув'язнення Симоненко отримав важкі травми, які так і не вдалося вилікувати. З того часу здоров'я Василя почало стрімко погіршуватися, його мучили сильні болі в нирках.

Восени 1963 року в журналіста виявили рак нирок і прооперували, проте безуспішно. Після операції він продовжував перебувати у лікарні і до останніх днів свого життя писав вірші. 14 грудня того ж року Василь Симоненко пішов із життя у віці 28 років.

Сьогодні версію про рак нирок спростовано, а причиною смерті вважаються отримані травми, які обумовили гостру ниркову недостатність. Побиття ж поета було навмисним: у такий спосіб радянська влада цілеспрямовано його знищила, замаскувавши інцидент під випадковість. Документи у цій справі були таємно передані до московського КДБ.

Після смерті митця його твори почали публікуватися за кордоном і набули шаленої популярності: про Симоненка писали в пресі і говорили по радіо, його вірші друкували і цитували. Ніхто навіть не очікував, що в Україні існує настільки потужний і волелюбний поет. Його поезія стала не просто символом свободи думки і слова, а й основою для майбутнього дисидентського руху 1960-1970-х років в Україні. Така небажана для комуністичного режиму популярність творчості поета стала причиною 15-річної заборони на друк його творів у радянській Україні.

Слово як зброя

Життя Василя Симоненка нагадує стрімку зірку: він швидко спалахнув на літературному небосхилі і рано згас, але світло його слів і досі сяє для українців. Попри коротке життя, Симоненко залишив величезний спадок: упродовж 10 років він написав багато віршів, новел, байок і казок. Його поезія нині є класикою української літератури. На жаль, доля всієї літературної спадщини невідома. Лишилася тільки незначна частина його самовиданих творів. Багато що за радянських часів було сфальшовано і знищено.

Зараз його творчість вивчається у школах та вишах. Ім'ям поета названі вулиці, навчальні заклади, бібліотеки і сквери в багатьох містах України. Встановлені пам'ятники. Талановитим літераторам і журналістам вручають премії імені Василя Симоненка.

Митець залишив по собі важливий урок для майбутніх поколінь: жити чесно, любити свою землю і не боятися говорити правду, навіть якщо це небезпечно. Його творчість нагадує нам, що без мови та культури народ втрачає себе. А сьогодні вірші Симоненка надихають багатьох українців, які борються за незалежність своєї країни, за право бути українцями. Нині його слова звучать як справжнє гасло для кожного з нас:

«Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!» ●

eprasa.pl 2ce67aa47c

Grażyna Betlej-Furman «Kuchnia łemkowska z Ropek „Częstujcie się!”». Rzeszów: Wydawnictwo Libra PL, 2024. – 192 s.

Наталя КРАВЧУК

Пригощайтеся!

З читачами «Лемківскої сторінки» хочу поділитися моєю радістю щодо різдвяного подарунка. Від доньки отримала я до колекції неабияку кулінарну книжку «Kuchnia łemkowska z Ropek „Częstujcie się!”» Ґражини Бетлей-Фурман. Гортаю її з великою шанобливістю, бо це не звичайне видання, а альбом, який «пахне» стравами лемків, так добре мені відомими з дитячих років на виселенні.

Були вони простенькі, вичаровані з продуктів, вирощених у батьківському господарстві, але як смакували! Думаю, що їжі товаришували насамперед емоції, з якими ми, дітвора, оточували стіл, часто з однією мискою бандурок (картоплі) і кислого молока. Ніхто нас не заганяв до столу, всі радо пригощалися – і хто перший, той більше з'їдав. А мачанка (соус), особливо з грибів, якою інколи поливали пироги, стравам додавала вишуканого смаку.

Фото з фейсбук-сторінки Swystowy Sad

Загляньмо до книги, до якої авторка, зростаючи з дідусями, перенесла «запах і смак» страв дитинства, підготувавши рецепти, котрі представила у 192-сторінковому кольоровому альбомі.

Нинішнім господиням, які до сучасної кухні хочуть увести хоч би деяку лемківську їжу, Ґражина Бетлей-Фурман пропонує насамперед хліб випічки Ані з Ганьчової. З нашого усучасненого життя, на жаль, зникли хлібні печі. Заступили їх електричні. У Ані ж збереглася піч, і хліб вона пече за давньою традицією. Що це за смакота мусить бути! Свіжоспечений домашній хліб, помазаний маслом з маснички, – хто пам'ятає? А запах, що несеться по всій хаті?

Авторка книги пропонує нам теж хліб своєї мами. Рецепт – простий. Випічка – апетитна. Хліб ґаздині пекли раз на тиждень, бо польові роботи забирали багато часу. У коморі на лавочці під рядниною зберігалося кілька буханців, які випікали за один раз. До сніданку, якщо бракувало хліба, на кухонній плиті пекли адзимку – пляцки з муки, води, солі й з довільними приправами, найчастіше це був кмин. З маслом смакували знаменито. Така їжа з горнятком молока гарантувала ситість на увесь день. Знаю і пам'ятаю. Сьогодні до молодших поколінь споживачів прийшли подібні пляцки, що звуться «pita».

У книжці є теж рецепт хліба зі Свистового саду, який випікає Ґражина Бетлей-Фурман.

Насправді в книзі маємо пропозиції зробити різноманітні страви, характерні для Лемківщини. Кожному до смаку і вподоби можемо приготувати фучки, гомілки, киселицю, дріжджові та інші пироги, книдлі, галушки, гречаники, квашені ридзи, панцаки з бобом, голубці, різноманітні пляцки й тістечка з сиром. Хто ж із нас не пам'ятає пахучі тертяники, тобто картопляні пляцки, печені на листі капусти? І до того – сметана.

Маю один прекрасний спомин з Лемківської ватри кінця 90-х – початку 2000-х, де пригощалася білим, солодкуватого смаку сиром на хлібі. Знамениту канапку робила нам пані Ґражина. Назви не знаю, може, це був кляганий сир? Мабуть, помиляюсь, але такий смачний сир їла перший і останній раз. Книга містить 66 рецептів – простих, з натуральних компонентів (з того, що вирощують у городі, і з того, що є в коморі), які нам рекомендує їхня талановита авторка.

Спогади минулих літ

Ким є наша чародійка-господиня, яка радо пригощає гостей, що мандрують Бескидом і завітають до її хижі? Ґражина Бетлей-Фурман зізнається: «Ропки – це моє місце вкорінення, це маленька долина у підніжжі найвищих гір Низького Бескиду – Острого Верху і Ляцкової. Це також Лемківщина, де від століть живуть лемки-ру-

eprasa.pl 2ce67aa47c

сини, які заселили цю землю, пристосували й зуміли з неї викормитися. Це все вимагало від них великих зусиль». У повоєнних роках більшість із них примусово виселено на схід та акцією «Вісла» на північні й західні землі Польщі. На щастя, культурна та побутова спадщина частково збереглася. Сім'я пані Ґражини по 10 роках повернулася з виселення до Ропок. Тут проходило її дитинство під стріхою дідів і батьків. Вчилася у містах, але мріяла про Ропки, бо тут, серед рідного оточення, у буйному гірському краєвиді, бачила своє зріле життя. Сімейне життя.

Повернулася до смаків своїх дідів і мами, хоча свідома того, що деякі компоненти страв мають інший смак, але назагал зуміла відтворити їжу рідної кухні, того, чим споконвіку лемки вигодовували багатодітні родини. Гостинність і гордість лемків відчутна у звичаї, яким запрошували до почастунку: «Та берте, та іджте, та не дайте ся просити!» Інколи й три рази треба було запрошувати, щоб гість скуштував поставлену перед ним страву. Знаю це з власного досвіду: мама казали відмовлятися, бо «ще подумають, що ти вдома не маєш що їсти». А мені так хотілося у когось спробувати щось інше.

Свистовий сад

Вже сама назва вводить нас у казковий світ, повний таємничості. Колись я думала, що це місце названо від свисту вітру, а тим часом найменували цей сад прізвищем власника Петра Свиста, бо в його садибі росли неймовірні груші та яблуні. 1946 року, після виселення ропівчан в Україну, дерев'яний дім звідси вивезено, залишилися тільки фундамент і пивниця-землянка. Агресивна дика рослинність зробила своє. Ґражина Бетлей-Фурман ще в дитинстві любила туди заглядати та захоплювалася городом. Прийшов такий час, коли місцеві державні господарства (PGR) було ліквідовано. Мрія юності пані Ґражини посісти цей клаптик лемківської землі стала реальною. Свистовий сад можна було купити. Молоді власники потрудилися, щоб довести його до належного стану – сад знову пишався буйністю дерев, а на старому фундаменті виріс подібний дім та навіть пивничка.

Влітку город і запах, що несеться з кухні, приваблює мандрівників. Свистовий сад радіє разом із піснею й дитячими голосами, сміхом та довгими вечірніми розмовами. Став він славним не тільки в Ропках, але й по всій Лемківщині. Стравами Ґражини Бетлей-Фурман можна пригощатися і на Ждинській ватрі.

Видання, яке захоплює, знаменито продумане й солідно підготовлене авторкою у значній співпраці з Клавдією Маслей-Фелюсь, колишньою графічною редакторкою нашеслівських календарів.

Це спільна праця, як зауважує Ґражина Бетлей-Фурман, де опис і знімки страв переплітаються з цінними історичними світлинами роду Мамрошів (дідів пані Ґражини), батьків, а також односельців та архітектурних пам'яток села й околиці. Книга – кольорова, у твердій обкладинці, яка віддає честь працьовитим предкам. Вона нас єднає! Смаком кухні вертаймося і ми до свого минулого! ●

РЕЦЕНЗІЇ

Петро Скрійка, Ігор Юзьвяк «Церкви, які стали іконами, ч. 2: Муровані церкви». Краків, 2024. – 95 с. / Petro Skrijka, Igor Juźwiak «Cerkwie, które stały się ikonami, cz. 2: Cerkwie murowane». Kraków, 2024. – 95 с.

Мирослава ОЛІЙНИК

Увічнені святині

Коли у 2021 році вийшла перша частина проєкту авторів книги про сакральну спадщину на території сучасної Польщі, я вірила й чекала, що незабаром побачимо другу. І ось вона з'явилася. Якщо попередня робота була присвячена церквам дерев'яним, то ця – кам'яним, тобто мурованим, як називає їх Петро Скрійка.

Широкий формат книжки-альбому, велика двомовна передмова, понад 200 світлин. Говорячи про передмову, не обійтися кількома словами. А є ще «Вступ», «І слово про камінь, з якого будували церкви», «І ще про космологію каменю в сакральному будівництві» та «Содом і Гоморра в Улючі над Сяном», котрі написав Петро Скрійка.

«Відразу постає запитання: як довго можна згадувати покинуті місця чи руїни, навіть якщо вони близькі серцю? Як довго можна слухати пісні, яких уже ніхто не співає? Як довго можна вслухатися в дзвін дзвонів, які стали німими й уже давно не дзвонять? Хоча, правду кажучи, бойки та лемки мусять постійно пам'ятати своє минуле, бо історія обтяжила їх цією пам'яттю і нікого від неї не звільняє. Тож усі вони зобов'язані – і цей обов'язок наклала на них історія – пам'ятати свої церкви, каплички, хрести й цвинтарі – і ті, що є, і ті, яких уже нема. Зобов'язані слухати церковні пісні, яких ніхто не співає, зобов'язані вслухатися у дзвін дзвонів, котрі не дзвонять. Але в пам'яті кожного бойка й кожного лемка вони мають дзвонити так, як дзвонили колись».

І це не «наївні сентименти», говорячи словами Петра Скрійки, – це світова історія, у якій є місце для існування в Карпатах бойків та лемків. Історією є і згадка про старого дяка з Гломчі над Сяном Михайла Голизни, котрий повернувся з польського концентраційного табору в Явожні. Він завжди поспішав на «вечірню» (відправу – прим. авт.) до церкви, яка віддавна була зачинена, у ній було повно кажанів. І співав. Співав або під дзвіницею, або під дверима, або де прийдеться. Співав так голосно, щоб було чути не тільки в усій Гломчі, але й сусідніх селах – Тиряві-Сільній і Добрій-Шляхецькій за Сяном, також Лодині. А люди той спів чули – і підхоплювали. На старості дяк Михайло, що був дуже розумний, начитаний, мав багато українських книжок, організував навчання дітей української мови: боявся, щоб не стали яничарами, коли підростуть.

Отака була історія. Точніше – філософія. Так називає її Петро Скрійка.

18.

eprasa.pl 2ce67aa47c

Продовження з 17 сторінки

Філософію того часу автор порівнює з «філософією над прірвою», яка є подібною до пророка на скелі, зображеного на картині славетного Юрія Новосільського. А художник і автор книги були знайомі.

Так Петро Скрійка підводить читача до теми збереження святинь, «щоб десь у схованках не пожовкли, як осіннє листя, надзвичайно цінні світлини, які зробив Ігор Юзьвяк на початку п'ятдесятих років, відразу після акції „Вісла"». Ініціатором створення тих фотографій був отець-доктор Миколай Денько з Кракова.

Муровані церкви, хоч і деякою мірою подібні до польських костелів, «мають свій характер та свою історичну приналежність. І завдяки цьому є на сьогодні цінними артефактами свого часу».

Петро Скрійка надрукував свої філософські роздуми про «камінь, з якого будували церкви»: «Камінь – це всього лиш камінь, завжди холодний і мертвий, і нічого, крім каменя, у ньому немає… Коли ж стає каменем, який використовують для будівництва сакральних споруд, відразу нагадує нам про свої біблійні часи – коли був живим і навіть спливав кров'ю, якщо слугував жертовним вівтарем». Найяскравішим акцентом про незвичайні властивості каменю є згадка про Святу гору та дві брили Мойсея з десятьма заповідями.

Кам'яні церкви відрізняються акустикою, що залежить від їхніх властивостей: різної вологості, температури, твердості. Навіть техніка випалювання цегли були різною. А ще камінь… співає. Співає разом із людьми. І в кожній святині він звучить по-своєму, тобто має свою мелодійність.

Щодо «космології каменю в сакральному будівництві», тут ідеться про велич церковних будівель. Прикладом цього стала згадка про відвідини катедри в Клермон-Ферран у Франції, у яку автор боявся увійти – всередині вона була схожою на космічну чорну діру, котра «хотіла засмоктати мене у свою бездонну пащеку, мабуть, тому що я мав із собою маленьку кам'яну ікону, котру намалював Ю. Новосільський на дрібному камінчику». Подібне враження справила на автора і катедра з мощами трьох царів у Кельні в Німеччині. «Навіщо Богові така велика святиня?» – розмірковує Петро Скрійка. Так чи інакше, але всі сакральні споруди – і малі, й великі – пов'язані з космосом. Навіть невеличкі каплички, які колись були і які донині стоять в Бещадах та Бескидах, мають зв'язок із космосом. Шкода, що ці будівлі не тільки самі руйнуються з плином часу, але й зазнають нищення внаслідок вандалізму. Автор застерігає лемків, щоб прислухалися до поклику Бога, а не диявола.

Вертаючись до «церков, які стали іконами», не можна оминути підрозділ «Содом і Гоморра в Улючі над Сяном». Автор пише, що, хоча Ісус Христос не в Улючі сказав, що від Содоми й Гоморри каменя на камені не залишиться, та в цьому селі саме так сталося з двома церквами. Перша – кам'яна, яка вирізнялася чудовим виглядом і славилася на всю Східну Галичину, нею опікувався митрополит Андрей Шептицький. Друга – нова, з цегли, що не була закінченою. І від них не залишилося нічого: «Ані цеглин, ані каміння, ані навіть жодного шматочка, жодної крихти». Розграбували.

Але суть, як бачить це Петро Скрійка, – не тільки у вандалізмі. Суть – у власній душі людей, які зреклися свого родоводу й стали фанатичними бусурманами чи неофітами.

Тому увічнення сакральних споруд (чи їхніх залишків) є неоціненною працею двох авторів – як фотографа, так і упорядника. Ігор Юзьвяк ще в молодості їздив по майже покинутих і здичавілих теренах, щоб фотографувати церкви та каплички. Благо, що світлини збереглися до нашого часу. Усього налічується їх приблизно 400, тим часом у другій частині – 222. А Петро Скрійка, відомий письменник, поет, який народився в селі Гломча на Лемківщині в українській родині, написав багато праць про свою малу батьківщину. Зокрема, дві частини проєкту «Церкви, які стали іконами».

Ознайомившись із філософськими текстами Петра Скрійки, поринаємо у «царство» світлин. Найдавнішою пам'яткою, напевно, є церква в Зубрику 1675 року. Потім – церковці у Канчузі 1740 року та в Ярославі 1746 року. Ще бачимо церкви в Сяноку 1753 року та в Жукові 1767 року. Хоч минуло так багато часу, але досі видно їхню красу та велич. Шикарні бані, високі хрести, виготовлені з любов'ю людськими руками. А скільки бачимо руїн, про які з жалем і болем нагадує автор.

Велич церков спостерігаємо у Бірчі, час створення святині – 1929 рік, Чесанові – 1900 рік, Добрій-Шляхецькій – 1881 рік, Кальникові – 1882 рік, Криниці – 1872 рік, Маластові – 1805 рік, в Новім Селі – 1907 рік та багатьох інших. Менші церковці теж колись були оригінальними та скликали своїми дзвонами дорослих і дітей.

Маленький квадрат на обкладинці – символ святості.

А придбати цю книгу можна у Кракові (Kraków, Księgarnia Akademicka, ul. św. Anny). ●

24 грудня 2024 року, на 83-му році життя, відійшов у вічність ольштинянин, інженер-будівельник, прекрасний сім'янин і активний представник української громади Ольштина, депортований під час акції «Вісла» з рідного села Дениска, що в повіті Томашів-Любельський

† РОМАН ФАРАНЧУК

Родина Фаранчуків після депортації потрапила на окраїну села Бартолти-Великі в ґміні Барчево, звідки по декількох роках їй вдалося переселитися до ольштинського Гуткова. Роман Фаранчук вивчився на прекрасного будівельника-професіонала. Це знадобилося Йому й при активній участі в побудові в Ольштині храму УГКЦ, який згодом став собором Ольштинсько-Ґданської єпархії. За велике заангажування у процес будови храму глава єпархії єпископ Аркадій Трохановський нагородив Його минулого року, під час храмового свята, орденом Святих Кирила та Мефодія.

Синові Покійного, Андрієві з дружиною Анною, усій родині і близьким складаємо слова співчуття, єднаючись з ними в скорботі та сумі.

Хай ольштинська земля, в якій 28 грудня 2024 року на цвинтарі в дільниці Гутково спочив Покійний, буде Йому пухом, як рідна прабатьківська.

Голова, управа і рада Ольштинського відділу ОУП

eprasa.pl 2ce67aa47c

ВІДІЙШЛИ

19 грудня померла українська режисерка, засновниця та директорка харківського театру «Арабески»

Світлана Олешко

Прощання з відомою культурною діячкою відбулось у Варшаві.

Світлана Олешко усе своє життя присвятила розвитку українського театру.

У 1993 році в Харкові Світлана Олешко заснувала театр «Арабески». Театр став центром для незалежних українських митців Харкова. Актори здійснювали неймовірні творчі експерименти, їхній підхід до творення вистав завжди мав унікальний характер. Митці, зокрема, «воскрешали» поезію авторів Розстріляного відродження, заборонену радянською владою.

З 1998 року актором театру став Місько Барбара, соліст легендарного українського гурту «Мертвий півень». Світлана та Місько були разом 15 років. Міська Барбари не стало 11 жовтня 2021 року. Це була визначна втрата для української музики, театру та культури загалом. Опісля смерті коханого Світлана активно опікувалась його музичною та перекладацькою спадщиною.

Кількість, важливість, масштаб діяльності та праці Олешко вражає та викликає захват. Ініціаторка створення Театрального інституту в Харкові. Реалізувала десятки проєктів важливого соціального та реабілітаційного спрямування. Найвідоміші постановки: «Енеїда» за Іваном Котляревським, «Веселого Різдва, Ісусе!», «Червоний Еліс», «Радіошансон: вісім історій про Юру Зойфера». Співпрацювала з Центром кінокультури імені Анджея Вайди в Варшаві. Експертка програм «Культура» Міжнародного фонду «Відродження», швейцарської програми «Про-Гельвеція», Українського культурного фонду.

Останні три роки Світлана Олешко мешкала у Варшаві, де з березня 2022 року працювала в Польському театрі імені Арнольда Шифмана. Тут режисерка поставила декілька вистав, зокрема «Харків, Харків!» за текстом римованої поезії Сергія Жадана в перекладі Адама Поморського. Спектакль розповідає про діяльність театру «Березіль» та його засновника Леся Курбаса. Також Олешко здійснила постановку перформативних читань вибраних текстів з польського видання антології «Війна 2022». У Польському театрі імені Арнольда Шифмана звучали воєнні тексти Вікторії Амеліної, Сергія Жадана, Катерини Калитко, Галини Крук, Олени Павлової, Володимира Вакуленка та інших українських письменників.

У березні 2023 року Світлана Олешко стала першою українкою, що виголосила у Польщі головну промову до Міжнародного дня театру.

У своїй розмові з Наталією Ткачик 3 березня 2023 року для видання «CULTURE.PL» діячка сказала важливі слова про «велику» російську культуру: «Місія культури – робити людей кращими. І російська культура не впоралася з цим завданням. І митці їхні зі своїм завданням не впорались, вони несуть відповідальність за цей народ-виродок. Я закінчувала російську філологію й уважно читала російських класиків – більшість із них про все попереджали. Насправді ані самі росіяни, ані люди на Заході ніколи вдумливо не читали „велікую русскую літєратуру". А там описані весь цей сморід, жах, темрява. Воно все хворе, травматичне і за великим рахунком нікому не потрібне».

21 грудня у Харкові, у Свято-Дмитріївському храмі відбулася заупокійна служба світлої пам'яті Світлани Олешко.

Прощання зі Світланою Олешко відбулось 23 грудня у Варшаві, в каплиці поховального дому Pruszyński. Того ж дня відбулась заупокійна служба у костелі Środowisk Twórczych на Театральній площі. Попрощатись з відомою українською культурною діячкою прийшло багато її колег, українців та поляків, рідних, друзів і просто тих, хто захоплювався неймовірними проєктами Світлани Олешко і бачив її вистави.

Син Іван відкрив картку для тих, хто хоче підтримати родину в ці непрості дні:
https://send.monobank.ua/jar/22tfVCSNuh
Номер картки банки 4441111128363292
Реквізити банки
IBAN UA063220010000026201353320888
Отримувач Жадан Іван Сергійович

Дарина Попіль

Редакція «Нашого слова» висловлює щирі співчуття рідним та близьким у ці тяжкі та сумні дні. Нехай Господь прийме ще одну світлу душу в свої добрі обійми.

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 1700 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl 2ce67aa47c

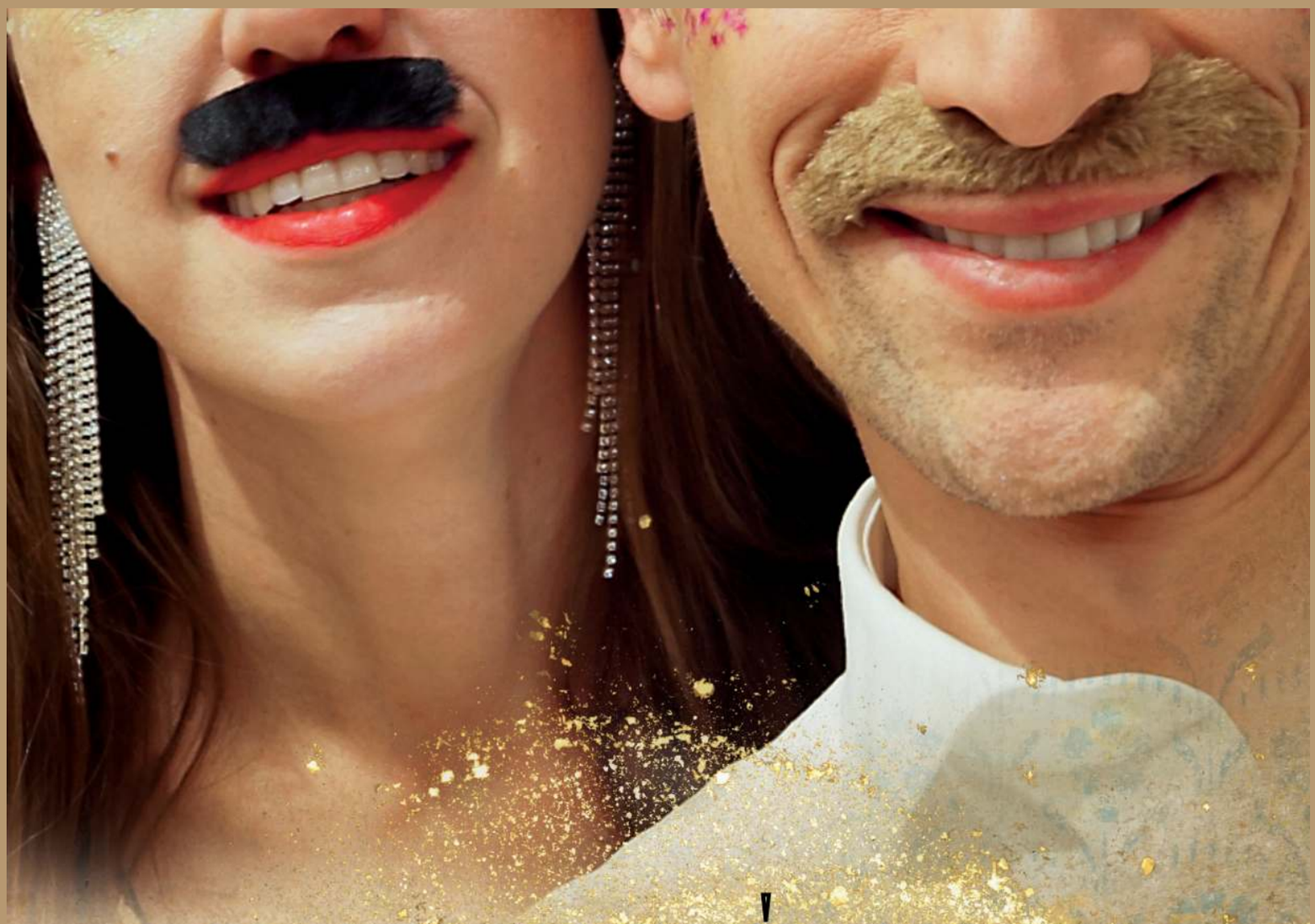

ЗОЛОТО І ВУСА

Маланка в Народному

ЛОКАЛЬНА КУХНЯ • БАР • ОРКЕСТР ЗІ ЛЬВОВА

25/01/2025 год. 20.00

ПІД ЧАС МАЛАНКИ ВІДБУДЕТЬСЯ АУКЦІОН НА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ

Квитки:

Звичайні: до 31.12.2024 - 250 зл (від 1.01.2025 - 300 зл)

Студентські: до 31.12.2024 - 190 зл (від 1.01.2025 - 250 зл)

Обов'язкова резервація місць: тел. 730 188 648 (пн-пт 9.00-16.00)

До зустрічі в Народному домі в Перемишлі!

платна реклама

eprasa.pl 2ce67aa47c